

ΣΤΕΡΓΙΟΥ Ν. ΣΑΚΚΟΥ, Δ.Θ.

Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

«*Ερευνάτε τὰς Γραφάς*»
ὁ Κότος

ΕΚΔΟΣΙΣ ΟΡΘ. ΧΡ. ΔΔΕΛΦ. «Η ΑΠΟΛΥΤΩΣΙΣ»

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1969

μέ τὸν Θεὸν σημαίνει ἔχθραν πρὸς τοὺς ποικίλους ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς παραχαράκτας τῆς ἀληθείας, διὰ τὴν ὁποίαν Ἐκεῖνος ἐστουρώθη. «Κρείσσαν πόλεμος εἰρήνης χωριζούσης ἀπὸ Θεοῦ».

3. ΜΗ ΜΟΥ ΑΠΤΟΥ

Ἰω. 20, 17

Ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή, ἡ πιστὴ τοῦ Κυρίου μαθήτρια, εὐρίσκειται πρὸ τοῦ κενοῦ τάφου τοῦ Ἰησοῦ καὶ κλαίει. Ἐνῶ κλαίει, ρίπτει ἓνα βλέμμα ἐντὸς τοῦ τάφου καὶ βλέπει δύο ἀγγέλους νὰ κάθηνται εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ τάφου. Τὴν ἐρωτοῦν δὲ οἱ ἄγγελοι· «Γύναι, τί κλαίεις;» (Ἰωάν. 20, 13). Κλαίω, τοὺς λέγει, διότι «ἤραν τὸν Κύριόν μου καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν». Λέγουσα τοῦτο παρατηρεῖ μίαν αἰφνιδίαν ἐκπληξιν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἀγγέλων, ὅπως συμπεραίνει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, καὶ στρέφει ὀπίσω νὰ ἴδῃ, τί βλέπουν οἱ ἄγγελοι καὶ ἐκπλήσσονται. Ἦτο ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖον οἱ μὲν ἄγγελοι ἐγνώρισαν, διότι τὸν εἶδον μετὰ τοὺς ἀλυσὺς ὀφθαλμοῦς των ἐν τῇ δόξῃ του, ἡ δὲ Μαρία δὲν τὸν ἀνεγνώρισε, παθοῦσα ὅ,τι ἔπαθόν καὶ οἱ πορευόμενοι πρὸς Ἐμμάς, ἀλλὰ τὸν ἐξέλασθεν ὡς κηπουρόν.

Τὴν ἴδιαν ἐρώτησιν ὑποβάλλει καὶ ὁ Κύριος· «Γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς;». Ἡ Μαρία, νομίζουσα ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ κηπουρός, καὶ ὅτι ἀσφαλῶς γνωρίζει ποῦ εἶνε ὁ ἀπαχθὴς νεκρὸς Κύριός της, ἄνευ ἄλλης ἐξηγήσεως τὸν παρακαλεῖ· Ἄγνωστέ μου κύριε, ἂν σὺ ἐπῆρες τὸν Κύριόν μου ἀπὸ τὸν τάφον, «εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκες αὐτόν, καγὼ αὐτὸν ἀράω». Πόση στοργὴ καὶ πόση τρυφερότης κρύπτεται εἰς τὰς ἀπλᾶς αὐτὰς λέξεις! Καὶ πόση ἀγία ἀπλότης! Τότε ὁ Κύριος, εἰς ἐπιβράβευσιν τῆς πόσον εὐγνώμονος καρδίας της, διανοίγων τοὺς ὀφθαλμοὺς της, ὥστε νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ, φωνάζει τὸ ὄνομά της· «Μαρία!». Ἔνας κεραυνὸς χαρᾶς τὴν συγκλονίζει. Ὁρμᾶ καὶ πίπτει εἰς τοὺς πόδας του νὰ τοὺς καταφιλήσῃ ἀναφωνοῦσα «Ῥαδδουνί!», «καλέ μου Διδάσκαλε!». Ἄλλ' ὁ Κύριος τὴν ἀποτρέπει λέγων· «Μὴ μου ἄπτου» (Ἰωάν. 20, 17).

Διατί ὁ Κύριος ἀπαγορεύει νὰ τὸν ἐγγίξῃ; Ἐδόθησαν πολλοὶ ἐξηγήσεις, ἄλλαι σοβαραὶ καὶ ἄλλαι ὄχι. Ἄλλοι διορθώνουν τὸ κείμενον, ἄλλοι τὸ ἐρμηνεύουν ἀλληγορικῶς, ἄλλοι ἱστορικῶς, ἄλ-

λοι ἐλείψουν τὴν φράσιν «Μὴ μου ἄπτου» μεμονωμένην καὶ ἀλλοίωσιν τὴν συνάφειαν τοῦ κειμένου, ἢ ὅποια εἶνε: «Μὴ μου ἄπτου» εἴπω γὰρ ἀναδέδηκα πρὸς τὸν Πατέρα μου· πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου (= τοὺς μαθητάς) καὶ εἰπέ αὐτοῖς: Ἄναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν». Αἱ προταθεῖσαι διορθώσεις εἶνε: «Μου ἄπτου»: «Σύ μου ἄπτου»: «Μὴ σὺ πτοῦ». Ἐξ αὐτῶν αἱ τρεῖς πρώται δέον νὰ ἀποριφθῶν ὡς ξένα πρὸς τὴν ἐκφορὰν καὶ τὴν σύνταξιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἢ δὲ τετάρτη, ἃν καὶ συντακτικῶς ὀρθῆ καὶ φυσικῆ, δὲν εὐσταθεῖ, διότι εἶνε ἀθάίρετος ἐπέμβασις ἐπὶ τοῦ κειμένου. Ἄλλὰ καὶ ἂν γίνῃ δεκτὴ, τὰ συμφραζόμενα καθίστανται τελείως μετέωρα καὶ ἀκατανόητα. Οἱ προτεινόμενες τὴν διόρθωσιν αὐτὴν ἐρμηνεύουσι: «Μὴ φοβεῖσθαι εἰμαι ἀκόμη μαζί σας καὶ δὲν ἔχω φθάσει εἰς τὸ φοβερὸν μεγαλείον ποῦ θὰ ἔχω πλησίον τοῦ Πατρὸς μου, διότι δὲν ἀνέδην ἀκόμη πρὸς αὐτόν». Ἡ ἐρμηνεία δὲν εἶνε ὀρθή, διότι: α') Ἐφ' ὅσον ὁ Χριστὸς δὲν εἶχεν εἰσέτι τὸ φοβερὸν μεγαλείον, οὔτε ἡ Μαρία εἶδε τοιοῦτον μεγαλεῖον, δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ φοβηθῆ. β') Δὲν εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Κύριος δὲν εἶχεν ἄπαν τὸ θεῖον μεγαλεῖον εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάστασιν, οὔτε συμφωνεῖ τούτο μὲ τὸ ὀρθόδοξον δόγμα. Μένονεν λοιπὸν πιστοὶ εἰς τὴν γενικῶς παραδεδεγμένην γραφὴν «Μὴ μου ἄπτου». γ') Ἡ παράδοσις τοῦ κειμένου τῆς Κ. Διαθήκης, δηλαδὴ ὅλα τὰ χειρόγραφα αὐτῆς ἀγνοοῦν τελείως μίαν τοιαύτην γραφὴν.

Πρὶν προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν ὑπολοίπων ἐρμηνειῶν, δεχόμεθα ὀρισμένα δεδομένα. Τὸ «ἄπτομαι» ἐδῶ σημαίνει ἀπλῶς ἐγγίζει, πιάνω· οὐδεμίαν ἀλληγορικὴν σημασίαν ἔχει. Ἐκ τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ Κυρίου «Μὴ μου ἄπτου», ἤτις ἐκφέρεται μὲ προστακτικὴν ἐνεστώτος, συνάγεται ὅτι ἡ Μαρία ἐπρόλασθεν ἤδη νὰ περιπυχηθῆ τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου· τούτο δέχονται ἐκ μὲν τῶν πατέρων ὁ Χρυσόστομος καὶ ὅσοι τὸν ἀκολουθοῦν, ἐκ δὲ τῶν συγχρόνων θεολόγων οἱ πλείστοι καὶ σπουδαιότεροι. Ὀλίγον μετὰ τὴν σκηρὴν αὐτὴν ὁ Κύριος, συναντήσας δύο ἄλλας μωροφόρους ἐπέτρεψεν εἰς αὐτάς νὰ περιπυχηθῶν καὶ νὰ φιλήσων τοὺς πόδας του (Ματθ. 28, 9). Ὁ ἴδιος παρότρυνε τὸν Θωμᾶν νὰ βάλῃ

τοὺς δακτύλους του εἰς τὴν πλευρὰν καὶ τὰς παλάμιας του (Ἰω. 20, 27), καθὼς καὶ ὅλους τοὺς μαθητάς νὰ τὸν «ψηλαφῆσουν», διὰ νὰ πεισθῶν ὅτι ἔχει σώμα (Λουκ. 24, 39).

Ὁ Ἀλεξανδρεὺς Κύριλλος ἐρμηνεύει τὸ χωρίον ἀλληγορικῶς. Κατ' αὐτόν, πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἤδύνατο πᾶς τις νὰ ἐγγίξῃ τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ τώρα εἶνε καιρὸς τῆς θεοπροποῦς δόξης. Ἐπιτρέπεται νὰ «ἄπτωνται» αὐτοῦ μόνον οἱ λαθόντες τὸ ἄγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ὑπεσχέθη ὅτι θὰ στείλῃ. Ἄλλὰ μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς τὸ Πνεῦμα δὲν ἐδόθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε εἰς τὴν Μαρίαν δεδαίως. Ἐπομένως κωλύεται ἀπὸ τοῦ νὰ «ἄπτανται» τὸ ἴησοῦ, ὡς ἀπρωτοιμαστος. Μετὰ τὴν ἀνάληψίν του καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἠδύνατο οἱ μεταλαβόντες τοῦ Πνεύματος νὰ «ἄπτωνται» καὶ τοῦ Κυρίου. Εἶνε φανερὸν ὅτι ὁ Κύριλλος λέγει τὸ «ἄπτομαι» μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ «κοινωνῶ». Ὁ ἴδιος ἄλλοστε ἐξηγεῖ, ὅτι δι' αὐτῆς τῆς ἀπαγορεύσεως ὁ Κύριος θέτει ὄρον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καθ' ὃν πᾶς ἀκάθαρτος ἢ ἐστερημένος τοῦ Πνεύματος δὲν πρέπει νὰ κοινωνῇ τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκός, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Μωϋσῆς ἀπαγορεύει νὰ τρώγουν ἐκ τοῦ πασχαλίου ἀμνοῦ οἱ ἀκάθαρτοι. Ἡ ἐρμηνεία αὐτῆ εἶνε διδακτικὴ, ἀλλ' ὄχι ὀρθή, διότι προσκρούει εἰς τὰ προειρημένα δεδομένα, καὶ διότι πᾶν χωρίον ἱστορικοῦ θιβλίου τῆς Γραφῆς ἔχει μίαν τούλῳχιστον ἱστορικὴν ἐρμηνείαν. Ἡ ἱστορικὴ ἐρμηνεία πλουτίζεται ἀπὸ ἀλληγορικὰς, ἀλλὰ δὲν ἀντικαθίσταται.

Ἐκ τῶν ἱστορικῶν ἐρμηνειῶν ἀναφέρομεν πρώτον ἐπιτροχάδην τὰς καταφανῶς ἐπιπολαίας. Ἐλέχθη ὅτι ὁ ἀναστάς Κύριος ὑπέφερον ἀκόμη ἀπὸ τὰς πληγὰς του, διὰ τοῦτο καὶ σπεύδει νὰ προαιδοποιήσῃ «Μὴ με ἐγγίζης». Ἐλέχθη ὅτι δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὴν Μαρίαν νὰ τὸν ἐγγίσῃ, διότι τὸ σῶμα του ἦτο τόσον λεπτοφυές, ὥστε δὲν ἀντεῖχεν εἰς τὴν ἐλαχίστην ἐνόχλησιν, ἢ ὅτι δὲν εἶχε σώμα, ἀλλ' ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ μετὰ τὴν ἀνάληψιν. Ἐλέχθη ὅτι συμφώνως πρὸς τὸν μωσαϊκὸν νόμον, καθ' ὃν ὁ νεκρὸς εἶνε ἀκάθαρτος καὶ μολύνει πάντα ἐγγίζοντα, ἡ Μαρία δὲν ἔπρεπε νὰ ἐγγίσῃ τὸν Κύριον, διὰ νὰ μὴ μολυνθῆ! Εἶνε περιττὸν νὰ ἀνασκευάσωμεν τὰς ἐρμηνείας αὐτάς, αἱ ὁποῖαι εἶνε καὶ ἐσφαλμέναι καὶ κακῶδοξοι καὶ γελοῖαι.

Ἐλέχη καὶ τὸ ἀντίθετον, ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἤθελε νὰ μολυνθῇ ἀπὸ τὴν Μαρίαν. Ἀναφέρονται μάλιστα ὡς παράλληλα παραδείγματα χωρία ἐξ εἰδωλολατρῶν ποιητῶν, ὅπου ἀναφέρονται τοιοῦτου εἴδους ἀπαγορεύσεις. Ἄλλ' εἶνε τελείως ἄστοχον νὰ ἐρμηνεύεται ἡ Γραφή διὰ τῶν θύραθεν ἢ οἱ θύραθεν διὰ τῆς Γραφῆς. Τὸ θεῖον δὲν μολύνεται ἀπὸ τίποτε, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, καθὼς καὶ τὸ ἡλιακὸν φῶς δὲν μολύνεται, ὅταν πίπτῃ ἐπὶ τοῦ βορβόρου. Οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ συντρέχη αὐτὸς ὁ λόγος, ἐφ' ὅσον ὁ Κύριος ἔκτοτε παρέχει τὸ σῆμα καὶ τὸ σῶμα του εἰς ἀνθρώπους ὀλιγώτερον καθαροὺς ἀπὸ τὴν Μαρίαν. Μὴ λησμονώμεν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἤγγισαν τὸν Κύριον.

Ὁ Χρυσόστομος ἀναφέρει ὅτι διεδίδετο εἰς τὴν ἐποχὴν του ἔρμηνεία, καθ' ἣν ἡ Μαρία, προσπίπτουσα εἰς τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου, ἐξήτει παρ' αὐτοῦ τὸ ἄγιον Πνεῦμα, ἐνθουσιωμένη ὅτι πρὸ τῆς σταυρώσεώς του εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς: «Ἐὰν πορευθῶ πρὸς τὸν Πατέρα μου, ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν» (Ἰωάν. 14, 16). Ἀπορρίπτει δὲ τὴν ἔρμηνείαν αὐτὴν διὰ τῶν ἐξῆς: α') Ἡ Μαρία ἠγνόει τὴν ὑπόσχεσιν, διότι δὲν ἦτο παρούσα, ὅταν ἐδόθη ὁ γ' Ἀπέχει πολὺ ἡ τοιαύτη «φαντασία» ἀπὸ τὸ νόημα τοῦ χωρίου. γ') Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ζητήσῃ τὸν Παράκλητον, ἔστω καὶ ἂν ἐγνώριζε τὴν ὑπόσχεσιν, ἀφοῦ ὁ Κύριον δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀναβῆ πρὸς τὸν Πατέρα;

Ἐπειτηρῆθη ὅτι ὁ Κύριος διὰ τοῦ «Μὴ μου ἄπτου» ἐλέγχει τὴν ἀπιστίαν τῆς Μαρίας, διότι αὕτη ἠθέλησε νὰ τὸν ἐγγίσῃ, διὰ νὰ δεδαιωθῇ, ὅπως καὶ ὁ Θωμᾶς, ὅτι ἄπτος αὐτὸς εἶνε ὁ Ἰησοῦς. Αὕτη ἡ γνώμη εἶνε ἐκτὸς πραγματικότητος. Εἰς τὴν σχετικὴν περικοπὴν ὄχι μόνον ἀπιστία τῆς Μαρίας δὲν διακρίνεται, ἀλλ' ἀντιθέτως εἶνε καταφανὴς ἡ αὐθόρμητος χαρὰ τῆς ἐπὶ τῇ θέα τοῦ Διδασκάλου. Κακῶς δὲ λέγεται ὅτι ὁ Θωμᾶς ἠθέλησε νὰ δεδαιωθῇ διὰ τῆς ἀφῆς. Διότι ὁ Θωμᾶς δὲν ἠθέλησεν, ἐπειδὴ ἐδεδαιώθη καὶ ἄνευ τῆς ἀφῆς. Ἄλλ' ὁ Κύριος τοῦ ἐπέβαλε νὰ τὸν ἐγγίσῃ. Τέλος, ἀφοῦ τὸν Θωμᾶν, ποῦ δὲν ἠθέλησε, τὸν παρώτρυνε νὰ τὸν ἐγγίσῃ, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν Μαρίαν, ἐὰν αὕτη μόνη ἤθελε νὰ τὸν ἐγγίσῃ ἀπὸ δυσπιστίας;

Ὁ Ὀριγένης ἐξηγεῖ τὸ χωρίον ἐν συνδυασμῶ πρὸς τοὺς λό-

γους τοῦ Κυρίου: «Βάπτισμα ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι, ἕως οὗ τελεσθῆ;» (Λουκ. 12, 50). Ὑπάρχει, λέγει, σειρά διαδοχικῶν βαπτισμάτων τοῦ Κυρίου, ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων εἶνε εἰσαγωγὴ εἰς μίαν κατὰστασιν τελειότεραν τῆς προηγουμένης. Βάπτισμα ὑπὸ τοῦ Προδρόμου, βάπτισμα σταυροῦ, βάπτισμα ἀναστάσεως, καὶ τελευταῖον τὸ βάπτισμα τῆς ἀναλήψεως, ἡ ἄκρα τελείωσις. Ὅταν ἡ Μαρία ἠθέλησε νὰ τὸν ἐγγίσῃ, ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶχε λάβει ἀκόμη τὸ τελευταῖον τοῦτο βάπτισμα. Ἦθελεν ὅμως ὁ ἀπτόμενος αὐτοῦ νὰ ἄπτεται τελείου ὄντος, διὰ νὰ ὠφελῆται εἰς θαμνὸν τέλειον. Καὶ ἐδῶ εἰς τὸ «ἄπτομαι» δίδεται ἔρμηνεία περισπότερον ἀλληγορικὴ, πλησιάζουσα τὴν ἔνοιαν τοῦ «κοινωνῶ».

Κατ' ἄλλην ἔρμηνείαν, παρομοίαν, ὁ Ἰησοῦς ὡς ἀρχιερεὺς, ὅστις προσέφερε τὴν τελείαν ἐξπλασθήριον θυσίαν, ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἀναβῆ εἰς τὸν Πατέρα, νὰ εὐλογηθῆ, καὶ ἔπειτα νὰ καταβῆ καὶ νὰ μεταδώσῃ διὰ σωματικῆς ἐπαφῆς τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς εὐλογίαν. Διὰ τοῦτο ἐμποδίζει τὴν Μαρίαν νὰ τὸν ἐγγίσῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Κατὰ μίαν ἀρχαίαν ἔρμηνείαν ἀποδιομένην εἰς τὸν μάρτυρα Ἰουστίνον, οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου ἔχουν τὴν ἐξῆς ἔνοιαν: «Μὴ με ἀκολουθῆς με τὴν ἰδέαν ὅτι θὰ εἶμεθα πάντοτε μαζί ὅπως καὶ πρὸ τοῦ σταυροῦ». Ἦθελεν ὁ Κύριος ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀποβάλουν οἱ μαθηταὶ τὴν συνήθειαν τῆς σωματικῆς του παρουσίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπαρουσιάζετο ἐνίστη μόνον, καὶ δι' ὀλίγην ἄραν. Τὴν ἀποψιν αὐτὴν ἀκολουθοῦν καὶ τινες σύγχρονοι ξένοι θεολόγοι.

Σύγχρονοι θεολόγοι ἔλαβον ὡς ἀρχὴν ὅτι τὸ «ἄπτομαι» ἐδῶ σημαίνει λατρεύω, ὅπως καὶ εἰς τὸν Ὀμηρον ἡ ἔκφρασις «ἄπτομαι τῶν γονάτων» σημαίνει «ἀπονέμω λατρείαν». Ἦδωσαν λοιπὸν τὴν ἀκολουθίαν ἔρμηνείαν. Ἡ Μαρία προσπεσοῦσα εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤθελε διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ τὸν λατρεύσῃ ὡς Θεόν. Ἄλλ' ὁ Ἰησοῦς, ὅστις δὲν εἶχεν ἀκόμη τελειωθῆ, κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῶν, τὴν ἀπέτρεψε λέγων: «Μὴ με λατρεύης: δὲν ἐδοξάσθην ἀκόμη διὰ τῆς ἀναλήψεως, ἀλλὰ συνεχίζω νὰ εὐρίσκωμαι εἰς τὴν κατὰστασιν τῆς ταπεινώσεως. Δὲν ἔφθασε λοιπὸν ἀκόμη ὁ καιρὸς νὰ μοῦ ἀποδώσῃς λατρείαν Θεοῦ». Ἡ ἔρμηνεία αὕτη ἔχει πολλὰ

βδ. Αυτό να εἴπης εἰς τοὺς μαθητάς μου». Καὶ μόνον διὰ τῆς ἀναστάσεως δηλαδὴ αἱ σχέσεις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς μαθητάς ἔγιναν πνευματικώτεροι καὶ κατὰ συνέπειαν αἱ φυσικαὶ ἐπαφαὶ δὲν ἦσαν πλέον ἐνδεδειγμένα.

Ἐπάρχουν ἐρμηνεῖαι τινες, αἱ ὁποῖαι ὀλίγον διαφέρουν μεταξύ των καὶ αἱ ὁποῖαι τονίζουν ὅτι ὁ Κύριος προσαρτινῶς μόνον κωλύει τὴν Μαρίαν, πρόκειται δὲ μετὰ τὴν ἀνάληψίν του νὰ τῆς χάριση αὐτό, ποῦ ποθεῖ, εἰς βαθμὸν ἀσυγκρίτως ἀνώτερον ἀπὸ ὅσον ἐφαντάσθη αὐτῇ. Ὁμοιάζουν κάπως πρὸς τὴν τοῦ Ἰβριένους, χωρὶς νὰ εἶνε ἀλληγορικά. Τοιαύτην ἐρμηνεῖαν ἔδωκεν ὁ πάπας Λέων ὁ μέγας, ἔκτοτε δὲ περὶ αὐτὴν στρέφονται οἱ δυτικοὶ ἐρμηνευταί. Μετὰ τὴν ἀνάβασιν ἡ Μαρία θὰ ἄπτεται καὶ θὰ κρατῇ τὸν Κύριον κατὰ τὸν τρόπον οὐσιαστικώτερον. Θὰ τὸν κατέχη διαρκῶς. Θὰ τὸν ἔχη κτήμα τῆς ἀναφαίρετον. Θὰ ἐγγίση τότε ὅ,τι τὸ θεϊότερον κρύπτεται ἐν αὐτῷ. Ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάβασίν του πρὸς τὸν Πατέρα θὰ ἐγκαινιάσῃ νέαν τάξιν καὶ νέας σχέσεις, στενοτέρας, περισσότερον πνευματικῶς καὶ μόνιμους. Αὐταὶ περίπτου εἶνε αἱ ἰδέαι, περὶ τὰς ὁποίας στρέφονται αἱ ἐν λόγῳ ἐρμηνεῖαι.

Δὲν μένει παρὰ ἡ ἐρμηνεῖα ποῦ δίδουν πρῶτος ὁ αὐθεντικώτερος ἐρμηνευτὴς τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Θεόδωρος Μουσεσσίας, ὁ Φώτιος, ὁ Θεοφύλακτος καὶ ὁ Ζυγαβηνός, υἱοθετεῖ δὲ καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ συνείδησις τῶν ὀρθοδόξων. Προφανῶς αὐτὴν δέχονται καὶ ὅσοι ἄλλοι πατέρες ἀσπάζονται τὴν ἱστορικὴν ἐρμηνεῖαν. Ἐκ τῶν ξένων τὴν ἀσπάζονται πολλοὶ διακεκριμένοι. Αὐτοὶ οἱ ἐρμηνευταὶ ἠρμήνευσαν μὲ τὰ δεδομένα ποῦ ἀνεφέραμεν εἰς τὴν ἀρχὴν χωρὶς παρεκκλίσεις. Ἐτόνισαν ὅτι ὁ Κύριος ἀποτρέπει τὴν Μαρίαν, ὅχι διότι δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἐγγίση, ἀλλὰ διότι ἀπεσκοπεῖ νὰ τῆς διδάξῃ ὀρισμένα πράγματα.

Ἡ Μαρία ἰδοῦσα τὸν ἀγαπητὸν Διδάσκαλον, νομίζει ὅτι ἀνεστήθη, ὅπως ἀκριβῶς ἀνεστήθησαν ὑπ' αὐτοῦ τόσο ἄλλοι νεκροί, καὶ ὅτι θὰ ἀρχίσῃ πάλιν τὴν παλαιὰν συναναστροφὴν του μὲ τοὺς μαθητάς καὶ τὰς μαθητριάς του, ὅτι θὰ κηρύττῃ, θὰ ἔχη ἀνάγκην τῆς διακονίας τῆς, πράγμα ποῦ τῆς ἔδιδεν ἰδιαίτερον χαρὰν. Νομίζει ὅτι ἡ νίκη του καὶ ἡ δόξα του δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ

ἀλάσιστα σημεῖα. α') Ἐρμηνεύει τὴν Γραφὴν διὰ τῶν θύραθεν. Ἡ δημοτικὴ φρασεολογία δὲν συμπίπτει οὔτε μὲ τὴν κλασσικὴν ἑλληνικὴν, πολλῶ δὲ μάλλον ξένη εἶνε πρὸς τὴν γλώσσαν τῆς Γραφῆς. β') Καὶ ἂν ἦτο ἐπιτυχὴς μία τοιαύτη μέθοδος, εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἐπιχειρεῖται πλημμελῶς. Διότι καὶ μὲν τὸ «ἔπιτομαι τῶν γονάτων» σημαίνει «λατρεύω», ἀλλὰ τὸ «ἄπτομαι» μίαν κατ' οὐδένα τρόπον ἐρμηνεύεται ἔτσι. γ') Εἶνε τελείως ἀπίθανον ἡ τόσο αὐθόρμητος κίνησις τῆς Μαρίας νὰ προῆλθεν ἀπὸ μίαν τόσο πολυπλοκὸν σκέψιν, ὅποιαν ὑποθέτουν οἱ ἐρμηνευταὶ οὗτοι. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ Μαρία οὔτε περὶ ἀλλαγῆς καταστάσεων ἐγνώριζε τίποτε, οὔτε περὶ θεώσεως, οὔτε περὶ ἀπονομῆς λατρείας. Ἦγνῶει προφανῶς ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε καὶ Θεός, ἴσως δὲ οὔτε τὴν ἀνάστασιν νὰ μὴ ἐσκέφθη. δ') Ὁ Θωμᾶς ἀπέδωκε λατρείαν εἰς τὸν Χριστὸν πρὸ τῆς ἀναλήψεως. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς σταυρώσεως ἠδύνατο νὰ ἀπονεμηθῇ καὶ πολλὰκις ἀπενεμηθῇ λατρεία εἰς τὸν Κύριον.

Μετριοπαθετέρα παραλλαγή αὐτῆς εἶνε ἡ ἐρμηνεῖα, καθ' ἣν ὁ Κύριος ἤθελε νὰ εἴπῃ ὅτι δύναται ἡ Μαρία νὰ ἄπτεται αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀνάληψιν. Δὲν γίνεται λόγος περὶ τελειώσεως καὶ ἀπονομῆς λατρείας. Ἡ ἐρμηνεῖα αὐτή, σημειωτέον, εἶνε ἡ ἐντύπωσις τὴν ὅποιαν σχηματίζει ἐκ πρώτης ὄψεως σχεδὸν πᾶς ἀναγνώστης τοῦ χωρίου. Ἀλλὰ προσκρούει βεβαίως εἰς ἀνυπέβλητα ἐμπόδια. Διὰ τὴν εἰς τὸν Θωμᾶν ἐπιτρέπει τὴν ἀφήν; Μήπως μεταξὺ τῶν δύο περιστατικῶν ἔγινεν ἡ ἀνάληψις; διερωτῶνται πολλοὶ σύγχρονοι ἐρμηνευταί. Τοῦτο εἶνε ἀδύνατον, τόσο διότι δὲν ἀναφέρεται ἀνάληψις μεταξὺ τῶν δύο περιστατικῶν, ὅσον καὶ διότι ἀναφέρεται αὐτῇ σαφῶς καὶ πανηγυρικῶς εἰς τὸ τέλος τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν. Ἐξ ἄλλου ὀλίγην ὥραν μετὰ τὴν συνάντησιν μὲ τὴν Μαγδαληνὴν Μαρίαν, ὁ Κύριος ἐπέτρεψεν, ὡς ἐλέχθη, νὰ τὸν ἐγγίσουν δύο ἄλλαι μυροφόροι γυναῖκες.

Ἄλλη ἐρμηνεῖα εἶνε: «Μὴ μὲ ἐγγίξῃς· ἔχεις καιρὸν πρὸς τοῦτο. Τώρα σπεύσε νὰ ἀναγγεῖλῃς εἰς τοὺς μαθητάς μου ὅτι...».

Ἐδὼ ὅμως ἡ ἀπαγόρευσις φαίνεται περιττή.

Καὶ ἄλλη: «Μὴ μὲ ἐγγίξῃς· βεβαίως δὲν ἀνέβην ἀκόμη πρὸς τὸν Πατέρα μου, ὥστε νὰ γίνω ἀπρόσιτος, ἀλλὰ πρόκειται νὰ ἀνα-

ἀποδείξη εἰς τοὺς κακοὺς φαρισαίους ὅτι ματαίως τὸν ἐδολοφόρησαν. Δὲν ἠδυνήθη νὰ συλλάβῃ τὸν παγκόσμιον, τὸν αἰῶνιον, τὸν πνευματικὸν χαρακτήρα τῆς νίκης του κατὰ τοῦ θανάτου. Δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἡ κατάστασις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Κυρίου δὲν εἶνε πλέον ἢ κατάστασις τῆς φθορᾶς, τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν, τῆς ταπεινώσεως. Δὲν τὸν εἶδεν ἀκόμη νὰ παρουσιάζεται «κεκλεισμένων τῶν θυρῶν», ἀλλὰ μόνον νὰ πληριάξῃ ὡς κηπουρός. Ἐχάρη, ὅπως ἀκριβῶς ἐχάρησαν αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου, ὅταν εἶδον τὸν ἀδελφὸν των ἀνεστημένον. Οὐδὲν περισσότερο ἀντελήφθη. Ἐπρεπεν ὁμως νὰ τὰ μάθῃ ὅλα.

Ὅστε ὁ Κύριος ἤθελε νὰ διδάξῃ τὴν Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν ὅτι εἶνε πλέον ἐν τῇ δόξῃ, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ Θεός, ἀνήκων τῶσον εἰς αὐτὴν, ὅσον καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι πρέπει νὰ πληριάξῃ μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ. Ἐπειδὴ ὁμως ἦτο ὑπεροπτικὸν νὰ τῆς εἴπῃ κατ' εὐθείαν ὅλα αὐτά, ἀνάγει τὸν νοῦν τῆς ἐμμέσως καὶ θαυμηδὸν ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα λέγων ὅτι «οὕτω ἀναδέθηκε πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ». «Ἐμφαίνεται, λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὅτι ἐκεῖ σπεύδει καὶ ἐπιέγεται· τὸν δὲ ἐκεῖ μέλλοντα ἀπιέναι καὶ μηκέτι μετὰ ἀνθρώπων στρέφεσθαι οὐκ ἔδει μετὰ τῆς αὐτῆς ὀραν διανοίας, ἥς καὶ πρὸ τούτου». Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς μαθητὰς του κατὰ καιροῦ μόνον πλησιάζει. Αἱ σχέσεις του μὲ τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς πιστοὺς δὲν θὰ εἶνε εἰς τὸ ἐξῆς οἷα ἦσαν πρότερον. Θὰ εἶνε τελείως πνευματικά.

Διὰ νὰ μὴ λυπηθῇ ὁμως ἀπὸ τὴν ἀπαγόρευσιν ἡ Μαρία καὶ ἀρχίσῃ νὰ συλλογίζεται ὅτι περιεφρονήθη, τὴν καθιστᾷ ὁ Κύριος πρώτην εὐαγγελίστριαν τῆς ἀναστάσεώς του, παραγγέλλων νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς μαθητὰς ὅ,τι εἶπεν αὐτὸς πρὸς αὐτὴν. Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι τὸ πρώτιστον ἔργον τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ εἶνε νὰ κηρύξῃ τὴν νέαν κατάστασιν, νὰ ἐνημερώσῃ τὸ στενὸν περιβάλλον του ἐπὶ τῶν νέων μεταβολῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νίκης του. Καὶ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Μαρίαν διὰ τοῦ «Μῆ μου ἄππου».

4. Ο ΑΠΟΘΑΝΩΝ ΔΕΔΙΚΑΙΩΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ

Ρωμ. 6, 7

Ἔνα ἐκ τῶν χωρίων τῆς ἀγίας Γραφῆς, τὸ ὅποιον παρανοοῦν οἱ πολλοί, εἶνε τὸ Ρωμ. 6, 7· «ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας». Τοῦ χωρίου τούτου ἐξηγήθη ἡ ἔρμηνεία.

Ὅταν οἱ πολλοὶ λέγουν «ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται», ἔννοοῦν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν, ὀποιοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο, εἶτε καλὸς εἶτε κακός, ἐφ' ὅσον ἀπέθανεν, ἔχει δικαιοσύνη καὶ ἔχει σωθῆ εἰς τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν, καὶ οὐδεὶς ἐπιτρέπεται νὰ τὸν κρίνῃ καὶ νὰ τὸν κατηγορήσῃ κατὰ τι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶνε σεβαστὸς πλεόν μετὰ τῶν ζώντων καὶ ἀπρόσβλητος. Ἐπὶ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν χρησιμοποιοῦν τὸ χωρίον καὶ εὐλαβεῖς ἀκόμη Χριστιανοί, ἀπὸ ἀμάθειαν δεδαίως καὶ ἀπλότητα καρδίας. Τὸ χρησιμοποιοῦν δὲ καὶ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι δὲν πιστεύουν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς· αὐτοὶ ὅμως τὸ χρησιμοποιοῦν μόνον ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ὁ νεκρὸς εἶνε σεβαστὸς καὶ ἀπρόσβλητος μετὰ τῶν ζώντων. Ἄρκετο εἶνε σεβαστὸς τὸ χωρίον καὶ εἰς ἐπικηδείους ἢ ἐπιμνημοσύνους λόγους, ἔννοοῦντες δι' αὐτοῦ ὅτι ὁ ἀποθανὼν, ἄπαξ καὶ ἀπέθανεν, ἐδικαιώθη, ἦτοι συνεχωρήθησαν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. Οὕτω δημιουργεῖται ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ θάνατος ἐξιλεώνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, ὅλας τὰς ἁμαρτίας, καὶ τὸν εἰσάγει καθαρὸν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Μία τοιαύτη ἀντίληψις ὑπῆρχε καὶ εἰς τὸν ἀρχαῖον εἰδωλολατρικὸν κόσμον, καὶ εἰς πολλοὺς ραβδδίνους τῶν Ἑβραίων.

Ἄλλ' ἡ ἀνώτερω ἀντίληψις εἶνε προφανῶς ἐσφαλμένη, διότι καταργεῖ τὴν κόλασιν. Ἐφ' ὅσον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουν, ὅλοι δικαιοноνται καὶ σώζονται! Ἡ ἀντίληψις αὕτη καταργεῖ ἀκόμη τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας. Διότι, ἂν ὁ θάνατος ἐξιλεώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, τί χρειάζεται τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας;

Ἡ διδασκαλία τῆς ἀγίας Γραφῆς εἶνε σαφής. Οὔτε ὁ θάνατος οὔτε τίποτε ἄλλο δύναται νὰ ἐξιλῆσθῃ τὸν ἀμετανώτητον. Ἄλλ' ἡ ἁμαρτία του, ὅταν οὗτος ἀποθάνῃ, ἀκολουθεῖ τὴν ψυχὴν του καὶ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν (Ἀριθ. 15, 31· Α' Βασ. 3, 14· 1εζ. 18, 20· Λουκ. 16, 19-31· Ἰωάν. 5, 29· Ρωμ. 2, 6· Ἀποκ. 22, 12). Τὸ χωρίον «ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας» ἔχει ἔννοιαν ἐντελῶς διαφορετικὴν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν διδοῦν οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἐπιπόλαιοι. Διὰ τὴν καταλάβωμεν δὲ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν, πρέπει νὰ ἴδωμεν τὸ χωρίον ὄχι μεμονωμένον, ἀλλ' εἰς τὴν συνάφειαν τοῦ λόγου. Πρέπει δηλαδὴ νὰ προσέξωμεν τί λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος πρὸ τοῦ χωρίου τούτου, καὶ τί λέγει κατόπιν, ὥστε ἐκ τῶν συμφραζομένων νὰ βοηθηθῶμεν εἰς τὴν ὀρθὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ. Πολλὰ παρερμηνεῖται γραφικῶν χωρίων ὀφείλονται εἰς τὸ ὅτι τὰ χωρία αὐτὰ ἐξηγούνται μεμονωμένα, «ξεκάρφωτα» ἀπὸ τὸ κείμενον τῆς Γραφῆς.

Εἰς τὴν περικοπὴν λοιπόν, ὅπου περιέχεται τὸ ὑπὸ ἐρμηνείαν χωρίον, ὁ ἀπόστολος Παῦλος οὐκ εἰπεῖν ἐπιτίσματος. Λέγει δέ, ὅτι τὸ βάπτισμα ἔχει τὸ ἐξῆς βαθὺ νόημα. Εἶνε τὸ «ὁμοίωμα» τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ. Τὸ βάπτισμα δηλαδὴ ὁμοιάζει πρὸς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη, οὕτω καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος σταυρούμεθα καὶ θαπτόμεθα, ἢ μάλλον συσταυρούμεθα καὶ συνθαπτόμεθα μετὰ τὸν Χριστόν. Καὶ ὅπως κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ ἐνεκρόθη ἡ ἁμαρτία, τὴν ὁποίαν ἐκείνος ἀνέλασθε χάριν ἡμῶν ὡς ἐξιλασσῆριον θύμα, οὕτω κατὰ τὴν βάπτισιν «ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος», ὁ ἄνθρωπος τῆς πονηρίας καὶ τῆς παραδόσεως, τὸν ὁποῖον ἕκαστος φέρει ἐν ἑαυτῷ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον, «συσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ». Ἡ διεφθαρμένη δηλαδὴ φύσις μας ἐσταυρώθη μαζί μετὰ τὸν Χριστόν, διὰ τὴν καταστῆ ἀνεργητὸς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ὡς νεκρὰ, ὥστε τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ δουλεύωμεν πλὴν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Εἶνε ὡς νὰ ἐφώνασεν ὁ θεὸς ἀπόστολος Ἀνθρόπω! Πρόσεχε ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ἄφ' ἧς στιγμῆς ἐβαπτίσθης, ἀπέθανες διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Ἄφ' ἧς στιγμῆς κατήλθες εἰς τὴν ἱερὰν κολυμβήθραν, ἐτάφης ἐκεῖ καὶ μένεις νεκρὸς διὰ

τὴν ἁμαρτίαν. Αὐτὸ τὸ νόημα τονίζει ὁ ἀπόστολος. Καὶ εὐθὺς προσθέτει: «ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας». Ὁ σύνδεσμος «γὰρ» συνδέει μὲ τὸ προηγηθὲν χωρίον «ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συσταυρώθη... τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ», καὶ βοηθεῖ, ἔπειτα ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω, νὰ καταλάβωμεν εὐκλῶς ποῖα εἶνε ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ ἐρμηνευμένου χωρίου. Εἶνε αὐτῆ· ὁ ἀποθανὼν ἔχει ἀπολυθῆ, ἔχει ἐλευθερωθῆ, ἔχει ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τοῦ ἁμαρτάνειν, διότι ὡς νεκρὸς δὲν εἶνε δυνατὸν οὔτε νὰ ἐπιρραζῆται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν οὔτε νὰ πράττῃ αὐτήν. Ὁ ἀποθανὼν ἔχει παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ ἁμαρτάνῃ. Ὁ νεκρὸς ἔχει διακόψει πᾶσαν σχέσιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Συνδέοντες τῶρα τὸ ἐρμηνευθὲν χωρίον πρὸς τὸ προηγούμενον ἔχομεν τὸ ἐξῆς νόημα. Ἐφ' ὅσον ἐβαπτίσθητε, ἐσταυρώθητε μαζί μετὰ τὸν Χριστόν καὶ ἀπέθανετε κατὰ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Ἐφ' ὅσον δὲ ἀπέθανετε, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ δουλεύετε εἰς τὴν ἁμαρτίαν, διότι ὁ ἀποθανὼν ἔχει παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ ἁμαρτάνῃ. Ἡ ἰδέα, τὴν ὁποῖαν ἐκφράζει ἐδῶ ὁ θεὸς ἀπόστολος, εἶνε συγκλονιστικὴ. Ὅπως δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ νοήσωμεν νεκρὸν ἁμαρτάνοντα, ἔτσι δὲν δύναται καὶ ὁ Παῦλος νὰ νοήσῃ Χριστιανὸν ἁμαρτάνοντα! Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐβαπτίσθη, ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη νέος ἄνθρωπος, καθαρὸς καὶ λαμπρὸς, προορισμὸν ἔχων νὰ ζῆ μόνον διὰ τὸν Θεόν. Καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγον κατωτέρω λέγει: «Οὕτω καὶ ἡμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. μὴ οὖν βασίλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι». Τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης: «Πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι ἐκ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει· καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται» (Α' Ἰωάν. 3, 9 καὶ 5, 18). Εἰς τὸ σημεῖον ὁμοῦ ὅτι, πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεως, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι, ὅταν ἡ ἀγία Γραφή λέγῃ ὅτι ὁ βαπτισθεὶς καὶ ἀναγεννηθεὶς ἄνθρωπος δὲν ἁμαρτάνει, ἔννοεῖ ὅτι δὲν ἁμαρτάνει σκοπίμως καὶ ἐκ συστήματος, ἐσκεμμένως καὶ καθ' ἑξίν. Διότι ἄλλως καὶ ὁ ἀναγεννημένος Χριστιανὸς ἐνδέχεται νὰ πέσῃ εἰς σοβαρὰς ἁμαρτίας εἴτε ἐξ ἄδυναμίας χαρακτηῖρος εἴτε ἐκ συναρπαγῆς· ἀλλ' εὐθὺς μετανοεῖ καὶ «μεριμνᾷ ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας του». Εἰς μικρὰς

δὲ καὶ συνήθεις ἁμαρτίας περιπίπτει πολλάκις· ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὰς αἰσθάνεται λύπην. Καὶ ἔτσι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ δὲν τὸν ἐγκαταλείπει.

Ἡ ἔρμηνεία, τὴν ὁποῖαν ἐδώσαμεν εἰς τὸ χωρίον «ὁ ἀποθανὼν δεικνύεται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας», εἶνε ἡ αὐθεντικὴ ἔρμηνεία τῆς Ἐκκλησίας. «Ὡσπερ ὁ ἀποθανὼν ἀπλήλαται τὸ λοιπὸν τοῦ ἁμαρτανέου νεκρὸς κείμενος, οὕτω καὶ ὁ ἀναθὰς ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος· ἐπειδὴ γὰρ ἅπασ ἀπέθανεν ἐκεῖ, νεκρὸν δεῖ μένει διὰ παντὸς τῇ ἁμαρτίᾳ», λέγει ὁ ἱ. Χρυσόστομος. Τὴν ἴδιαν ἔρμηνείαν δίδουν καὶ ὁ Μ. Βασίλειος, καὶ ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός, καὶ πολλοὶ ἄλλοι πατέρες καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, χωρὶς νὰ ὑπάρχη καμμία μεταξὺ αὐτῶν διαφωνία. Χρησιμοποιοῦν μάλιστα, στήριζόμενοι εἰς τὴν φρασεολογίαν τοῦ ἀποστόλου, καὶ τὰ ἐξῆς δύο παραδείγματα· Ὅπως ὁ δοῦλος, ὅταν ἀποθάνῃ, δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ κυρίου του, οὕτω καὶ ὁ ἁμαρτανὸς, ὅταν νεκρῶσθαι ἐντὸς του τοῦ σώματος τῆς ἁμαρτίας, παύει νὰ εἶνε δοῦλος τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ὅπως ὁ νεκρὸς δὲν δύναται οὔτε νὰ φωνεῦσθαι, οὔτε νὰ πορευθῆ, οὔτε ἄλλην τιὰ ἁμαρτίαν νὰ διαπράξῃ, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνέκρωσεν ἐντὸς του τοῦ σώματος τῆς ἁμαρτίας, δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ἁμαρτανῆ, δὲν νοεῖται, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἁμαρτανῆ. Τὴν ἴδιαν αὐτὴν, ὅτι ὁ Χριστιανὸς εἶνε ἐσταυρωμένος καὶ νεκρὸς ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ἰδιαιτέρως τονίζουν ἐκ τῶν πατέρων οἱ ἀσκητικοί. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, ὅτε εἶδεν ἕνα μοναχὸν νὰ διαπληκτίζεται μὲ ἄλλον, ἠρώτησεν αὐτόν· «Πότε κατέβη ἀπὸ τὸν σταυρόν;». Εἶνε ὡς νὰ τοῦ εἶπεν Ἐλησημόνησες ὅτι ἐσταυρώθης, καὶ ὅτι ἕνας ἐσταυρωμένος καὶ νεκρὸς δὲν δύναται νὰ ἁμαρτανῆ;

5. ΤΟ ΚΑΛΥΜΜΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΗΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Α' Κορ. 11, 5-10

Ἐζητήθη ἡ ἔρμηνεία τοῦ χωρίου Α' Κορ. 11, 5-10, ὅπου γίνεται λόγος περὶ τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς τῆς γυναίκας, καὶ ἰδιαιτέρως τῆς φράσεως τοῦ στίχου 10 «διὰ τοῦτο ἀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοῦς ἀγγέλους». Τὸ χωρίον δυσκολεύεται πολὺ νὰ τὸ ἔρμηνεύσουν ὄχι μόνον οἱ ἄπλοοὶ Χριστιανοὶ ἀλλὰ καὶ πεπειραμένοι ἔρμηνευταὶ εἴτε ἀρχαῖοι εἴτε καὶ σύγχρονοι. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις τῶν Χριστιανῶν γυναικῶν καθορίζεται εἰς τὰς Ἐπιστολάς τῶν ἀποστόλων Παύλου καὶ Πέτρου. Αἱ Χριστιαναὶ γυναῖκες πρέπει νὰ ἀποφεύγουν τὰς ἐξεζητημένους κομμώσεις, τὰ κοσμήματα καὶ τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα, νὰ ἐνδύωνται δὲ «μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης», δηλαδὴ νὰ καλύπτουν τὴν γύμνωσιν των πλήρως (Α' Κορ. 14, 34-36· Α' Τιμ. 2, 9-14· Α' Πέτρ. 3, 1-5). Τὸ χωρίον ὅμως, τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ ἔρμηνεύσωμεν, ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι καθορίζει ὅ,τι καθορίζουν καὶ τὰ προηγουμένα, ἐν ταῦτοις δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν συνεχῆ ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινῇ.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει πρὸς τοὺς Κορινθίους περὶ διαφόρων θεμάτων, γράφει εἰς τὸ χωρίον μας καὶ ποία πρέπει νὰ εἶνε ἡ στάσις τῆς γυναικὸς εἰς τὴν κοινὴν προσευχὴν καὶ λατρείαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. «Πᾶσα γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακάλυπτος τῇ κεφαλῇ καταισχύει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς· ἢ γὰρ ἔστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ». Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἐξυρίζον τὴν κεφαλὴν ὑποχρεωτικῶς αἱ δοῦλαι καὶ αἱ τιμωρημέναι διὰ σοβαρὰ ἠθικὰ παραπτώματα. Ἦτο μεγάλη καταισχύνῃ, ὅπως καὶ σήμερον ἄλλως τε, νὰ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὴν γυναικὰ τὸ φυσικὸν κόσμημα τῆς κόμης. Ἐξ Ἰσου μεγάλη καταισχύνῃ εἶνε κατὰ τὸν Παῦλον καὶ τὸ νὰ ἀφαιρῆ ἡ γυνὴ τὸ ἐξ ὑφάσματος κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῆς (φακιόλι), ὅταν προσεύχεται ἢ προφητεύῃ. Αἱ μετο-